

Det kan kun få klare problemstillinger og konklusioner. Dem får vi til sidst – i det engelske summary. Og det er alt for sent.

Uanset disse indvendinger, så demonstrerer Søsters Silfverbergs sorger, at det i hvert fald ikke er kildefattigdom, som er årsagen til eftertidens dom over århundredeskiftets kvindelige filantroper. Det er derimod uvidenheden, og det har Sidsel Eriksen taget et vigtigt skridt til at få rettet op på.

Ning de Coninck-Smith

NETE BALSLEV WINGENDER: Gammel og fattig. Skøn og ret i den tidlige alderdomsforsorg 1891-1922. Jurist- og Økonomforbundets forlag 1993. 188 s., kr. 300,-.

Bogen er skrevet på et etårigt forskningsstipendium under projektet »Stat, forvaltning og samfund.« Opgaven var at skrive den danske socialforvaltnings historie. Forfatteren har valgt at kombinere den knapt tilmålte tid og den store opgave på en meget flot måde. I stedet for at levere journalistik over en endnu meget sparsom forskning, har hun med præcision udvalgt en vigtig del af socialforvaltningen – alderdomsforsorgen – og leveret et stykke gedigen arkivforskning i den daglige forvaltning af denne lov. Området er yderligere velvalgt, fordi lovens tilblivelseshistorie for nylig er belyst i en disputats af Jørn Henrik Petersen. Hun kan dermed springe over den socialpolitiske diskussion, centraladministrationens rolle og analyserne af den danske model i forhold til andre landes alderdomsforsørgelse, og målrettet grave i den konkrete administration af loven. Forfatteren skriver, at hendes formål har været at fokusere på »forvaltere og brugere som handlende subjekter og lægger dermed en hverdags-historisk vinkel på et hjørne af dansk forvaltningshistorie.«

Efter en kort introduktion til loven lægges fokus straks på det lokale perspektiv. Lokalforvaltningens modtagelse af loven og organiseringen af de lokale forvaltninger beskrives i hvert sit kapitel. Derefter følger to kapitler om forvaltningen i Ringsted købstadskommune som eksempel på sagsbehandlingen ved ansøgninger og i ankesager. Her gennemgås sagsbehandlingen konkret. Hvem var ansøgerne? Hvorfor ansøgte de? Hvem fik bevilget forsørgelse? Endvidere gennemgås ankesager, og forfatteren tegner et stærkt portræt af nogle utilfredse gamle, der ikke var mere kuede af fattiglov og fine folk, end at de var villige til at kæmpe for alderdomsforsørgelsen som en ret og ikke en nådesag.

Gennem denne brug af et lokalt eksempel giver forfatteren et konkret bud på, hvordan de mange lokale historier må tænkes med i den nationale historie. En hel del politisk magtudøvelse foregår lokalt og kun et antal analyser af dette felt kan vise hvilket forhold, der i praksis kom til at bestå mellem de gode viljer og almindelig sognerådsfornæretthed.

Der er sigtet godt, kastet stærkt og ramt plet med den lille bold, forfatteren har fået til rådighed. Spørgsmålet er bare, om det ikke havde været en god investering at fastholde en større opgave og dermed give mere tid. Tid til at gennemtænke de større perspektiver. Tid til at få den lokale synsvinkel til at skubbe til resultaterne af tidligere forskning i lovgivning og centraladministration. Tid til at forholde sig til den internationale forskning – ikke bare

snævert indenfor alderdomsforsørgelse, men bredere social- og mentalitets-historisk.

Bare ét eksempel. I Danmark trådte alderdomsforsørgelsesloven i kraft 1891. Netop de kvindegenerationer, der var fødedygtige i begyndelsen af 1890'erne var de første, der begrænsede antallet af børn så radikalt i forhold til praksis tidligere i 1800-tallet, at demograferne taler om den demografiske transition. Har alderdomsforsørgelsen betydet noget i den forbindelse ved at forandre forholdene i trakanten stat, forældre, børn, således at beslutningen om børnetal kunne tages uafhængigt af behovet for et overlevende barn at støtte sig til i alderdommen. Af bogen fremgår det endvidere, at en hel del syge fattige gamle blev understøttet af deres fattige børn. Hvad har det betydet for den fattige befolknings levestandard mere generelt, at få lidt hjælp til den forpligtelse. Spørgsmålene er mange. Nete Balslev Wingender har gjort en god begyndelse. Mit håb er bare, at nogen vil fortsætte, hvor hun har måttet slippe, således at *samfund* kommer til at veje lige så tungt i projektet »Stat, forvaltning og samfund« som de to øvrige led.

Anne Løkke

POUL HOLM: Hjerting, et maritimt lokalsamfund midt i verden ca. 1550-1930.

Udgivet af Hjerting Fiskeriforening ved hundredårsjubiléet 1892-1992. Esbjerg 1992, 100. s., ill. kr. 98,-.

Titlen er præcis, for forfatteren har – trods anledningen – valgt at gå så langt tilbage, man næsten kan, for at belyse lokaliteten historisk. Landsbyen Hjerting bestod egentlig blot af tre gårde, så stedets lidenhed og det sparsomme kildemateriale taget i betragtning, må den nærmeste omverden naturligvis med det samme inddrages, og siden kommer man i øvrigt vidt omkring. Med kyndig hånd føres læseren gennem skiftende konjunkturer for fiskeri, hvalfangst og søfart frem til fiskerlejets storhedstid i slutningen af det 19. århundrede, da nye dæksbåde sikrede et større udbytte på havet, mens jernbanen fra Esbjerg fra 1874 betød øgede afsætningsmuligheder sydpå. Kilderne flyder nu helt anderledes rigeligt, og Hjerting Fiskeriforening får fra og med 1892 naturligvis sin del af omtalen, ikke mindst i forbindelse med de forgæves bestræbelser på at anlægge en havn – Esbjerg lå for tæt på, og det betød, at hjertingboere på cykel let kunne nå frem til den store fiskerihavn. Resultatet blev, at foreningen skiftede karakter til snarere at fungere som en lokal borgerforening, hvor det årlige julebal fik en hovedrolle. Konsekvensen blev efter mange års nært samarbejde draget i form af en sammenslutning med kollegerne i Esbjerg, når det gjaldt det fiskerimæssige. Men Hjerting Fiskeriforening eksisterer stadig som et vidnedsbyrd om lokalt sammenhold i det, som nu reelt er en forstad, og den hele udvikling er her i bogen på storartet vis sat i perspektiv. Alt i alt må man sige, at bogen illustrerer, at lokalhistorisk litteratur fra hovedlandet på det seneste udgives i mængde og kvalitet, som godt kan give én det indtryk, at f.eks. sjællands yndigste egne i denne henseende efterhånden er ved at sakke agterud.

Anders Monrad Møller